

Рік VII.

Р. 1898 кн. V.

Т. XXV.

ЗАПИСКИ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА

виходять у Львові що два місяці під редакцією

МИХАЙЛА ГРУШЕВСЬКОГО.

MITTHEILUNGEN

DER ŠEWČENKO-GESELLSCHAFT DER WISSENSCHAFTEN IN LEMBERG

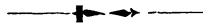
REDIGIRT VON

MICHAEL HRUŠEWŠKYJ

VII Jahrgang.

1898, V B.

B. XXV.

Накладом Наукового Товариства імени Шевченка.

З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

Надане маґдебурського права містечку Дідову (в Київщині), 1596 р.

Низше поданий документ належить до численної серії фундацій обронних містечок на полудневих границях української колонізації при кінці XVI і на початку XVII в. „для ubezpieczenia от неприятеля“ (про них див. в моїй розвідці про українські замки в серед. XVI в. с. 5). Урочище Дідово, згадане в сїм документі, в описи маєтностей Печерського монастиря, споряджений при передачі їх архим. Никифору Туру 1593 р., зветь ся *sioło Dołscik, przezywaiące sie Dziadowo, po obodwoch stronach rzeki Rpenia* (Архивъ Югозап. Рос. ч. I, т. 1, с. 387); отже на тїм місці було вже село, Тур старавсь тільки про міські привілеї. Справжнього міста одначе з того села не вийшло. Пізнійше відібрала його уніятська київська митрополія і воно зіставалось у неї аж до кінця Річи Посполитої (Архив ч. I, т. IV, с. 643). Тепер се досить велике село Дідовщина, на лівім боці Ірпеня, в Сквирьскім повіті (Похилевичъ Сказанія о насел. мѣстахъ Київ. губ. с. 194, Руліковскій в *Słowni'ku geograficz'nim* під сл. *Didowszczyzna*).

Із умов сього привілея звернемо увагу на заборону міщанам ходити „на Запороги и в Дикіе поля“ за границю без відомости коронного гетьмана, постачати туди живність, олово і порохи, або висилати туди своїх „половників“ — спільників, підсудків: се останнє натякає на те, як обминали соймову конституцію 1590 р. (*Vol. legum* II. 310).

Фундація права маґдебурского містечку Дідову в архимандритстві киевському.

Жыкгимонт третій.

Ознаймуемы тымъ листом нашим всимъ вобец и кождому зособна, кому то ведати належит, нынешнимъ и на потомъ будучимъ. Далъ памъ справу велебный Никиор Туръ, архимандрит киевскій монастыря нашего Печерского, ижъ онъ на власномъ кгрунте церковномъ монастыря Печерского в земли Киевской лежачого, надъ рекою Репенемъ, на врочисчу называемомъ Дѣдовомъ, ку пожитку своему и для ubezpieczenia отъ неприятеля, такоже и инымъ многимъ имецьямъ и селам нашимъ, и тежъ князскимъ, панскимъ и шляхетским и всему оному краю ку великому ubezpieченью отъ неприятеля, хочеть заложити и збудова(ти) коштомъ и накладомъ своимъ замок и при немъ место осадить безъ уближенья иныхъ мест наших. И билъ намъ чоломъ, абыхмо ему в томъ ласку нашу

королевскую оказали, а ему того позволивши, ярмарки торги и корчмы волные надали.

А такъ мы, бачечи то, же он такъ для пожитку своего яко и для обороны тому краю а лепшому способеню и обезпеченю подданных свои власныхъ, также имень наших власных и шляхетских онѣй замокъ коштомъ своимъ збудовати хочет, а особливе хочечи добра церковныя розмножи(ти) и ку осаженю людми кгрунты неоселые привести и спосебити, на то смы позволили, якож и тымъ листомъ нашимъ позволяемъ и допускаемъ на томъ то кгрунте власномъ церковномъ монастыря Печерского в земли Киевской лежачомъ над рекою Репенемъ на име у Дѣдови замокъ збудова(ти) и при немъ мѣсто людми волными и иными всякими прихожими и ремесники осадити. В которомъ то месте у Дѣдове тымъ всимъ людемъ, которые тамъ осядуть, надаемы волности местьские права майдеборского водлугъ звычайу и порядку места нашего Киевского надаемы; тежъ в томъ же месте ярмарокъ в кождый годъ на день и свято...¹⁾, который ярмарокъ має быти волнымъ отъ всяких податковъ нашихъ власныхъ через две недѣли. Постановлямы тежъ в томъ же месте торгъ в кождый тыждень...²⁾. И даемы волность в томъ месте тымъ всимъ людемъ, которые тамъ осядуть, корчмы будовати и в нихъ всякимъ питемъ и трукнами ку питю належачими шинковать и всякимъ купецствомъ ся обходи(ти) и пожитки себе всякие в томъ месте розмножати. А на почизнѣ (sic) с тыхъ корчмы и месчанъ до скарѣбу нашего давати и жадныхъ повинностей з нихъ полнити онъ самъ и по немъ будучие архимандритове киевские не маюти и не будутъ повинныи. А тое волности от нас в томъ месте вышей мененом наданое такъже того замку и места во всеми его пожитки и доходы теперешний архимандритъ Киевский Никиеоръ Туръ и по немъ будучие архимандритове киевские за тымъ листомъ нашимъ маюти уживати вечными часы по тому, яко иные князи, панове обыватели панствъ нашихъ и тое земли Киевское таковыхъ волностей з ласки нашея уживають.

А ведъже в томъ месте Дѣдове новой осаде люде таковыя не маюти бывати и тамъ оседати, которымъ права и привилея коронныя забороняты. Месчане тежъ того места на Запороги и в Дикіе поля за границу бывати и ходити безъ воли и ведомости гетмана коронного, также и живности, олову и пороховъ додавати не маюти. Тежъ половниковъ в Дикіе поля и за границы выправовати не маюти подъ винами и караньемъ в праве описаными.

¹⁾ Пропуски в книзі.

²⁾ Повторено.

И на то дали есмо Никифору Туру архимандриту киевскому и по немъ будущимъ архимандритомъ киевскимъ монастыря нашего Печерского тотъ нашъ листъ, подписавши его власною рукою нашою, до которого на большую твердост и печать нашу коронную притиснути росказали смы. Писанъ у Варшаве лѣта Божого нароженя тисеча пять сотъ девятьдесять шостого мѣсяца сентября десятого дня, а панованья кролевствъ наших польского девятого, а шведского року третего. Sigismundus rex. Florian Olieszko.

Коронна Метрика Московського Архиву Міністерства Справедливости I В. кн. 11 л. 91—2.

М. Грушевський.

Г р а н и ч н и й с т а в .

Епізод із 1805 року.

На північ від Львова, в широкій долині річки Полтви лежать села Каменополь і Пруси, розділені одно від одного сею річкою, а радше широким ставом, що творить ся річка сперта здоровою греблею перекиненою півперек долини. На двох кінцях греблі здавна стояли два млини: один належав до двора в Прусах, а другий до двора в Каменополі. Отсей став з давен давна був предметом суперечок, сварів, бійок і процесів не тільки між обома дворами, але також між селянами, підданими обох дворів. Ще в 1612 р. суперечка задля сего ставу дійшла була аж до польського коронного трибуналу і королівським декретом була розсуджена так, що став у цілім його обширі признано за власність каменопольського двора, значить, його північний беріг, що притикає до Прус, мав бути природною границею обох доміній.

Декрет був безперечно мудрий, та тільки виданий безпорозумія з Полтвою. Річка несла з собою велику силу всякої нечисти і замулу зі Львова і осаджувала се все на дні ставу; досить було кілька літ не чистити його, то він весь робив ся обширним, затхлим багном, дно підіймало ся чим раз висше в гору і береги висихали чим раз далі, особливо з плиткого боку, від Прус. За польських часів, здасть ся, чищено сей став частійше, бо пани могли необмежено розпоряджати робучою силою своїх підданих. Та коли Галичина прийшла під Австрію, обмежено права панів до інвентарських повинностей в тіснім значіню, заборононо силувати підданих до праць не обнятих інвентарем, а особливо до таких, як чищене ставів, і ось каменопольський став